

- Caprara, G.V. (2009), Positive orientation: Turning potential into optimal functioning, *The European Health Psychologist*, Vol. 11, p. 46–48.
- Diener, E. (2009), The science of well-being: the collected works, *Social Indicators Research Series*, No. 37, p. 274.
- Nosenko, E. L. & Hrysenko, N. V. (2010), “A new approach to the research of ‘values in action’: advantages, experience, use for learning the factors of a teacher’s burnout” [“Novyi pidhid do doslidjennya ‘tsinnostey u diyi: perevahy, dosvid, zastosuvannya dlya vyvchennya chynnykiv emotsiynoho vihorannya pedahoha”], *Zbirnyk naukovykh prats KPNU imeni Ivana Ohiyenka. Problemy suchasnoyi psykholohiyi – A collection of works of Kamyanets-Podilsky Ivan Ohiyenko national university. The problems of modern psychology*, No. 10, p. 490–500.
- Osin, Y. N. & Leontyev, D. A. (2008), “Approbation of Russian versions of two scales of express diagnostics of subjective well-being” [“Aprobatsiya russkoyazychnykh versiy dvukh shkal ekspress-dyagnostiki subyektivnogo blagopoluchiya”], *Issues of the 3rd All-Russian sociologic congress – Materialy tretyego Vserossiyskogo sotsiologicheskogo congressa*, available at www.isras.ru/abstract_bank/1210190841.pdf (accessed 01 June 2015).
- Peterson, C. & Seligman, M. (2004), Character strengths and virtues: A handbook and classification, American Psychological Association, Washington.
- Ryff, C. (1995), The Structure of Psychological Well-Being Revisited, *Journal of Personality and Social Psychology*, Vol. 69 No. 4, p. 719–727.
- Seligman, M. E. P. (2004), Authentic Happiness: Using the New Positive Psychology to Realize Your Potential for Lasting Fulfillment, Atria Books, New York.
- Seligman, M. E. P. (2006), Learned Optimism: How to Change Your Mind and Your Life, Vintage, London.
- Sychov, O. A. (2008), The psychology of optimism [Psikhologiya optimizma], Biysk Vasiliy Shukshyn pedagogic state university, Biysk.
- Znanetska, O. M. (2006), “The questionnaire for the research of the phenomenon of psychological well-being: description, adaptation, use” [“Metodyka doslidjennya fenomenu psykholohichnogo blagopoluchcha: opys, adaptatsiya, zastosuvannya”], *Visnyk Dnipropetrovskogo Universytetu. Seriya Pedagogika i psykholohiya – Dnipropetrovsk University Bulletin. Pedagogy and Psychology Series*, No. 9, p. 40–46.

Надійшла до редколегії 01.06.2015

УДК 159.922.1-058.833-055.2

Е. Л. Носенко, А. А. Шпилевська

Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара

ПОЗИТИВНІ ЦІННОСТІ ТА ВІДПОВІДНІ ЇМ «СИЛИ» ХАРАКТЕРУ ЯК ІМОВІРНІ ПРЕДИКТОРИ ЗАДОВОЛЕНOSTІ ЖІНКИ ШЛЮБОМ

Анотація. Розглянуто ієрархію позитивних цінностей та відповідних їм «сил» характеру жінок, що можуть впливати на їх задоволеність шлюбом. Обґрунтовано імовірність зв'язку задоволеності жінки шлюбом із її деякими особистісними властивостями, а саме з рівнем її психологічного благополуччя, особистісної зрілості, сформованості смисложиттєвих орієнтацій, позитивних цінностей і «сильних» рис характеру.

Ключові слова: задоволеність шлюбом, позитивні цінності, «сильні» риси характеру, психологічне благополуччя, особистісна зрілість, смисложиттєві орієнтації.

Аннотация. Обосновано представление о феномене удовлетворенности браком и факторах, влияющих на семейное благополучие. Рассмотрен механизм связи удовлетворенности женщины браком с ее личностными свойствами.

Ключевые слова: удовлетворенность браком, позитивные ценности, «сильные» черты характера, психологическое благополучие, личностная зрелость, смысловые ориентации.

У працях дослідників різних країн світу останніх десятиліть прискіпливу увагу приділено проблемі задоволеності шлюбними відносинами, що цілком зрозуміло у світлі серйозних змін, які зазнає на сучасному етапі розвитку цивілізації інститут сім'ї (Pankratova, 2011; Pankratova and Petrosyan, 2012; Rosen-Grandon, Myers and Hattie, 2004; Tkachenko, 2009; Ustiuzhaninova and Pleshakova, 2011; Vologonovich, 2010). Науковці цілком слушно наголошують, що роль сім'ї непорівнянна із жодними іншими соціальними інститутами за ступенем впливу на розвиток особистості та її психічний стан (Bilous, 2011; Khasanova and Ismailova, 2012; Kokorina, Barsukova and Semenova, 2013; Stoliarskaia and Zhuk, 2010; Yerokhina, 2005).

За результатами численних досліджень встановлено, що на благополуччя подружжя суттєво впливає низка факторів, зокрема: мотиви одруження (А. Г. Харчов, М. С. Мацковський); тривалість дошлюбного знайомства (Г. Навайтис); стаж сімейного життя (Ю. Є. Альошина); наявність дітей у сім'ї та їх кількість (Т. В. Андреева, А. В. Толстова); подібні або різні очікування від шлюбу для кожного із членів подружжя, способи урегулювання конфліктів, погляди на розподіл домашньої праці (Н. Г. Юркевич); сексуальна задоволеність подружжя (С. І. Голод); задоволеність роботою (Н. Г. Юркевич, Г. Навайтис); задоволеність потреб у спілкуванні, відкритості, домашній підтримці тощо (У. Харлі; Т. В. Андреева, Т. Ю. Пипченко) (Romanova, 2014).

Також проаналізовано взаємозв'язок задоволеності шлюбом із ціннісними орієнтаціями подружжя (Дж. Медлінг, М. Маккер, С. І. Голод, Т. В. Андреева, Ю. А. Шмотченко, О. Шишкіна), соціальним інтелектом подружжя (О. В. Бузіна, Є. Н. Новосельцева), рівнем компліментарності (Є. В. Гроздова, О. Г. Лідерс), батьківським стилем виховання (Є. Н. Спіраєва, О. Г. Лідерс), а також певними особистісними рисами шлюбних партнерів (Т. В. Андреева, А. В. Толстова, Є. Б. Назарова) (Egorova, 2009). Проте на рубежі XX і XXI ст. у психології став активно формуватись новий напрям дослідження потенційних факторів підвищення благополуччя сім'ї як найважливішого соціального інституту – визначення ролі рівня сформованості в подружжя так званих позитивних цінностей і відповідних їм «сил» характеру в зумовленні позитивності мислення людини як ознаки її особистісної зрілості. Важливість цього напрямку дослідження неможливо переоцінити, адже позитивні цінності піддаються цілеспрямованому формуванню, зокрема у ході здобування інституційної освіти, що відкриває нові перспективи підвищення благополуччя сім'ї.

Метою нашого дослідження є теоретичне обґрунтування та емпіричне дослідження міри імовірної опосередкованості рівня задоволеності жінки шлюбом її особистісними властивостями, пов'язаними із мірою розвитку позитивних цінностей.

Досягнення мети дослідження передбачає виконання таких завдань:

1) теоретичне обґрунтування імовірного механізму впливу особистісних якостей жінки, пов'язаних із рівнем розвитку позитивних цінностей, на її задоволеність шлюбом;

2) емпірична перевірка міри опосередкованості задоволеності жінки шлюбом «силами» її характеру, що розвиваються завдяки сформованості позитивних цінностей.

У результаті стислого огляду літератури виявлено, що задоволеність шлюбом можна розглядати як інтегративний якісний показник рівня сформованості сімейної системи, що відображає ставлення людини до власного шлюбу та є індикатор потреб шлюбних партнерів. Плануючи дане дослідження, ми враховували, що благополуччя подружжя може залежати від великої кількості факторів як соціального, демографічного, ситуаційного, так і психологічного характеру.

Ми виходили також із того, що задоволеність шлюбом чоловіка й дружини відрізняється, що зумовлено різними потребами шлюбних партнерів, можливи-

ми розбіжностями в їх цінностях, рольових очікуваннях. Вибір основним предметом дослідження *жіночої задоволеності шлюбом* особливо важливий, оскільки в українській фемінінній культурі за жінкою все ще зберігається роль берегині сімейного вогнища, піклувальниці дітей. У свою чергу ця роль доповнена на сучасному етапі розвитку цивілізації фактором активного прагнення жінки до отримання освіти та самоактуалізації на рівні з чоловіком.

У світлі вищезазначеного задоволеність шлюбом жінки має більшу багатогранність і ширший набір потенційних чинників, що зумовлюють високий або низький рівень задоволеності сімейними відносинами. Можна очікувати, що саме жінка, якщо вона психологічно зріла, цілісна, гармонійна особистість з актуалізованими позитивними ресурсами, може відігравати більш важливу роль у створенні гармонійних стосунків з іншими членами родини (чоловіком, дітьми). Адже жінка, якій притаманний високий рівень психологічного благополуччя, особистісної зрілості та сформованості смисложиттєвих орієнтацій, позитивно себе сприймає, підтримує доброзичливі стосунки з іншими людьми, є автономна, незалежна, компетентна, цілеспрямована та орієнтована на особистісне зростання. Вона живе повноцінним, емоційно насиченим й осмисленим життям, задоволена власними досягненнями, має плани на майбутнє та вважає себе «хазяйкою» власного життя. У свою чергу психологічні ресурси позитивного ставлення до світу «допомагають» їй здобувати нові знання, досягати поставлених цілей, виявляти любов до оточення та бути гуманною до світу в цілому, регулювати власні переживання. Це, безсумнівно, позитивно впливає на характер подружніх стосунків і задоволеність шлюбом.

Організація емпіричного дослідження. Для здійснення дослідження було відібрано репрезентативну групу (120 одружених жінок), розподілену на 2 нееквівалентні групи: група А – жінки, *задоволені шлюбом* (60 осіб); група Б – жінки, *незадоволені шлюбом* (60 осіб). Першу групу склали жінки віком від 20 до 55 років, які перебувають у шлюбі від 1 до 36 років; другу групу – жінки віком від 23 до 53 років із тривалістю шлюбу від 1 до 34 років.

Було проведено *квазіексперимент для двох нееквівалентних груп*, у якому залежна змінна – задоволеність жінки шлюбом, а аналог незалежної змінної – показники рівня сформованості позитивних цінностей і відповідних їм «сильних» рис характеру; психологічного благополуччя; особистісної зрілості; смисложиттєвих орієнтацій.

Для емпіричної перевірки гіпотез обрано такі *психодіагностичні методики*:

1) тест-опитувальник «Задоволеність шлюбом» (В. Столін, Т. Романова, Г. Бутенко);

2) опитувальник «Цінності в дії» (Values in action, VIA) (К. Петерсон, М. Селігман, переклад Л. І. Байсара та Е. Л. Носенко);

3) опитувальник «Шкали психологічного благополуччя» (К. Ріфф, адаптований Т. Д. Шевеленковою та Т. П. Фесенко);

4) тест-опитувальник особистісної зрілості (Ю. З. Гільбух);

5) тест смисложиттєвих орієнтацій (Д. О. Леонтьєв).

У ході виявлення імовірних особистісних факторів, що обумовлюють високий рівень задоволеності жінки шлюбом, ми у першу чергу намагались з'ясувати роль загальнолюдських позитивних цінностей і відповідних особистісних якостей жінки, які можуть потенційно зумовити різні рівні задоволеності шлюбом.

На основі матеріалів, отриманих у процесі тестування, було проведено кореляційно-регресійний аналіз, що надав можливість визначити характер вірогідного зв'язку особистісних факторів, що обумовлюють задоволеність жінки шлюбом. Статистичну обробку здійснено за допомогою лінійного множинного регресійного аналізу із застосуванням статистичного пакета IBM SPSS Statistics 20.

Результати дослідження. Для перевірки гіпотези щодо існування відмінностей у показниках позитивних (загальнолюдських) цінностей та «сильних» рис характеру жінок із різними рівнями задоволеності шлюбом було здійснено аналіз розбіжностей між цінностями жінок, що відрізнялись за показниками задоволеності шлюбом. Для вибірок отримано такі критичні значення ($t_{кр}$): $p \leq 0,05 = 1,97$; $p \leq 0,01 = 2,61$. Результати стосовно встановлених відмінностей наведено нижче (табл. 1–2).

Таблиця 1

Розбіжності в показниках позитивних загальнолюдських цінностей жінок із відносно вищим (група А) та нижчим рівнем задоволеності шлюбом (група Б)

Показник	Середній показник досліджуваних		Показник t-критерію Стьюдента
	А	Б	
Гуманність	112,15	103,98	4,4*
Трансцендентність	187,6	178,43	3,6*
Мудрість	176,83	165,27	3,3*
Сміливість	145,4	136,93	3,2*
Поміркованість	140,98	136,68	1,8
Справедливість	108,85	106,28	1,4

* – статистично значущий зв'язок на рівні $p \leq 0,01$; група А (N=60) – жінки з високим рівнем задоволеності шлюбом; група Б (N=60) – жінки з низьким рівнем задоволеності шлюбом.

Як бачимо (табл. 1), показники рівня сформованості позитивних цінностей жінок груп А та Б статистично розрізняються за чотирма із шести показників, а саме: за показниками гуманності, трансцендентності, мудрості й сміливості. Це означає, що жінки, задоволені власними стосунками, більш гуманні та доброзичливі, духовні, мудрі й сміливі. Вони знають, у чому сенс їх життя, відчувають зв'язок із навколишнім світом та орієнтовані на здобуття знань. Жінки як групи А, так і групи Б однаково вміють контролювати власні емоції і не претендують на лідерські позиції в суспільстві.

Таблиця 2

Розбіжності в показниках «сильних» рис характеру жінок із відносно вищим (група А) та нижчим рівнем задоволеності шлюбом (група Б)

Значущий показник	Середні показники досліджуваних		Показник t-критерію Стьюдента
	А	Б	
Любов	38,42	34,67	5,4*
Надія	38,47	35,53	4,3*
Вдячність	39,52	36,97	4,1*
Духовність	36,85	33,55	3,9*
Життєздатність	36,13	33,67	3,8*
Соціальний інтелект	35,7	32,6	3,7*
Відчуття перспективи	36,42	33,6	3,5*
Хорообрість	35,48	32,75	3,2*
Цілісність	38,28	36,05	3,2*
Допитливість	36,45	34,27	2,8*
Креативність	33,55	31,08	2,8*
Відкритість досвіду	36,57	34,37	2,7*

* – статистично значущий зв'язок на рівні $p \leq 0,01$; група А (N=60) – жінки з високим рівнем задоволеності шлюбом; група Б (N=60) – жінки з низьким рівнем задоволеності шлюбом.

Отже (табл. 2), жінки груп А та Б розрізняються за 12 «сильними» рисами характеру із 24. Жінки, задоволені шлюбом, більш чуйні та сповнені любові, більш

здатні до прояву оптимізму та вдячності. Вони духовніші, енергійніші, хоробріші, цілісніші, допитливіші, креативніші та відкритіші досвіду. Але слід зазначити, що в деяких випадках відкритість досвіду негативно позначається на задоволеності жінки шлюбом.

Для перевірки гіпотези щодо існування відмінностей у показниках психологічного благополуччя жінок із різними рівнями задоволеності шлюбом було проаналізовано розбіжності між аспектами психологічного благополуччя жінок, що відрізнялись за показниками задоволеності шлюбом. Для вибірок отримано такі критичні значення ($t_{кр}$): $p \leq 0,05 = 1,97$; $p \leq 0,01 = 2,61$. Результати стосовно встановлених відмінностей наведено нижче (табл. 3).

Таблиця 3

Розбіжності в показниках психологічного благополуччя жінок із відносно вищим (група А) та нижчим рівнем задоволеності шлюбом (група Б)

Показник	Середній показник досліджуваних		Показник t-критерію Стьюдента
	А	Б	
Самовідношення	60,62	49,98	6,5*
Інтегральний показник психологічного благополуччя	60,6	54,13	5,8*
Позитивні відносини з оточенням	62,43	54,3	5,1*
Наявність цілей у житті	63,95	57,15	4,9*
Екологічна майстерність	60,47	54,3	3,8*
Особистісне зростання	59,15	55,6	2,9*
Автономія	56,98	53,33	2,2**

* – статистично значущий зв'язок на рівні $p \leq 0,01$; ** – статистично значущий зв'язок на рівні $p \leq 0,05$; група А (N=60) – жінки з високим рівнем задоволеності шлюбом; група Б (N=60) – жінки з низьким рівнем задоволеності шлюбом.

Як бачимо (табл. 3), жінки груп А та Б розрізняються за всіма показниками. Отже, жінки тим більше задоволені шлюбом, чим більше вони позитивно сприймають своє Я і життя в цілому, мають гарні відносини з іншими людьми, здатні керувати навколишнім середовищем, таким чином створюючи комфортні умови для свого життя. Вони самостійні й незалежні, мають цілі в житті, що в цілому сприяє особистісному зростанню жінки. Водночас регресійний аналіз виявив пріоритетну імовірну роль самоприйняття жінки як ознаки психологічного благополуччя в зумовленні її задоволеності шлюбом.

Для перевірки гіпотези щодо існування відмінностей у показниках особистісної зрілості жінок із різними рівнями задоволеності шлюбом було проаналізовано розбіжності між аспектами особистісної зрілості жінок, що відрізнялись за показниками задоволеності шлюбом. Для вибірок отримано такі критичні значення ($t_{кр}$): $p \leq 0,05 = 1,97$; $p \leq 0,01 = 2,61$. Результати стосовно встановлених відмінностей наведено в табл. 4.

Таблиця 4

Розбіжності в показниках особистісної зрілості жінок із відносно вищим (група А) та нижчим рівнем задоволеності шлюбом (група Б)

Показник	Середній показник досліджуваних		Показник t-критерію Стьюдента
	А	Б	
Почуття громадянського обов'язку	5,7	3,02	2,8*
Інтегральний показник особистісної зрілості	27,03	21,57	1,8
Ставлення до свого Я	16,87	15,03	0,9
Мотивація досягнення	11,88	10,98	0,7

Закінчення табл. 4

Показник	Середній показник досліджуваних		Показник t-критерію Стюдента
	А	Б	
Здатність до психологічної близькості з іншими людьми	3,95	4,35	0,4
Життєва установка	12,8	12,73	0

* – статистично значущий зв'язок на рівні $p \leq 0,01$; група А (N=60) – жінки з високим рівнем задоволеності шлюбом; група Б (N=60) – жінки з низьким рівнем задоволеності шлюбом.

Як бачимо (табл. 4), жінки груп А та Б розрізняються лише за одним показником, а саме за почуттям громадянського обов'язку. І за результатами регресійного аналізу цей показник виявився серед статистично імовірних предикторів задоволеності жінки шлюбом. Це, на наш погляд, цікава особливість для нашої культури – жінка виконує громадянський обов'язок, підтримує патріотичні почуття чоловіка в його намаганнях захищати рідну землю від ворогів. Якщо поруч із жінкою перебуває такий сильний і хоробрий чоловік, вона спроможна пишатися ним та ще більше цінувати й кохати його.

Для перевірки гіпотези щодо існування відмінностей у показниках *смыслових орієнтацій жінок із різними рівнями задоволеності шлюбом* було проаналізовано розбіжності між *смысловиттєвими орієнтаціями жінок*, що відрізнялись за показниками задоволеності шлюбом. Для вибірок отримано такі критичні значення ($t_{кр}$): $p \leq 0,05 = 1,97$; $p \leq 0,01 = 2,61$. Результати стосовно встановлених відмінностей наведено нижче (табл. 5).

Таблиця 5

Розбіжності в показниках осмисленості життя жінок із відносно вищим (група А) та нижчим рівнем задоволеності шлюбом (група Б)

Показник	Середній показник досліджуваних		Показник t-критерію Стюдента
	А	Б	
Процес життя	32,87	26,27	7,7*
Інтегральний показник осмисленості життя	110,77	87,82	7,3*
Результат життя	27,83	21,03	6,8*
Локус контролю – життя	33,15	25,42	6,7*
Локус контролю – Я	22,53	18,97	4,8*
Цілі в житті	34,4	28,67	4,4*

* – статистично значущий зв'язок на рівні $p \leq 0,01$; група А (N=60) – жінки з високим рівнем задоволеності шлюбом; група Б (N=60) – жінки з низьким рівнем задоволеності шлюбом.

Отже (табл. 5), жінки груп А та Б розрізняються за всіма показниками. Отже, жінки, задоволені шлюбом, більше цінують теперішнє та живуть сьогоднішнім, задоволені власними досягненнями й позитивно сприймають своє минуле. Вони здатні контролювати власне життя, вільно приймати рішення й втілювати їх. Слід зазначити, що жінки, менш задоволені шлюбом, менше орієнтовані на майбутнє та на досягнення власних цілей. Той факт, що за результатами регресійного аналізу загальний показник осмисленості існування жінки корелює із задоволеністю шлюбом свідчить про те, що для жінки сам шлюб і його збереження можуть стати смыслом життя, заради якого вона може відмовитися від власних цілей.

Для перевірки гіпотези щодо *імовірності впливу загальнолюдських цінностей жінки на її задоволеність шлюбом* застосовано лінійний множинний регресійний аналіз, у якому залежна змінна – задоволеність жінки шлюбом, а незалежні змінні (предиктори) – показники загальнолюдських цінностей (мудрість, сміливість, гуманність, справедливість, поміркованість, трансцендентність). Результати аналізу, здійсненого для 6 позитивних цінностей як потенційних предикторів задо-

воленості шлюбом, надали змогу виокремити три фактори, що в розробленій моделі є статистично значущі (табл. 6), за якими і було побудовано трифакторну кореляційно-регресійну модель

$$Y = -8,278 + 0,574 X_1 - 0,439 X_2 + 0,243 X_3,$$

де Y – задоволеність шлюбом; X_1 – гуманність; X_2 – справедливість; X_3 – помірність.

Величина коефіцієнта множинної кореляції між факторами позитивних цінностей жінки та її задоволеністю шлюбом (для трифакторної моделі) дорівнює 0,485, що свідчить про наявність у моделі статистично значущої кореляції.

Таблиця 6

Характеристика кореляційно-регресійних зв'язків між факторами позитивних цінностей жінки та її задоволеністю шлюбом (для трифакторної моделі)

Показник	Коефіцієнт регресії	t-критерій Стюдента	P-значення
Гуманність	0,574	5,626	0,0001
Справедливість	-0,439	-3,146	0,002
Помірюваність	0,243	1,984	0,050

Отже (табл. 6), тільки три із шести загальнолюдських цінностей обумовлюють високий рівень задоволеності жінки шлюбом, причому дві з них чинять додатний вплив («гуманність», «помірність»), а одна – від'ємний («справедливість»). Виявлена ієрархія цінностей вказує на те, що жінка відчуває задоволеність шлюбом, якщо вона формує цінність «гуманність», виявляє чуйність, доброту, толерантність, помірюваність, саморегуляцію, стриманість. Водночас ці дані дозволяють припустити, що очікувати від жінки прагнення до справедливості неприпустимо для задоволеності шлюбом.

Для перевірки гіпотези щодо імовірності впливу «сильних» рис характеру жінки на її задоволеність шлюбом було застосовано лінійний множинний регресійний аналіз, в якому залежна змінна – задоволеність жінки шлюбом, а незалежні змінні (предиктори) – «сильні» риси характеру (допитливість, любов до пізнання, відкритість досвіду, креативність, відчуття перспективи, хорообрість, наполегливість, цілісність, життєздатність, соціальний інтелект, доброта, любов, здатність працювати в команді, чесність, лідерство, саморегуляція, стриманість, скромність, вибачливість, почуття прекрасного, вдячність, надія, гумор, духовність). Результати аналізу, здійсненого для 24 потенційних предикторів, що входять до складу опитувальника «VIA», надали змогу виокремити вісім факторів, що в розробленій моделі є статистично значущі (табл. 7), за якими і було побудовано восьмифакторну кореляційно-регресійну модель

$$Y = -13,893 + 0,502 X_1 - 0,365 X_2 + 0,402 X_3 - 0,272 X_4 - 0,301 X_5 + 0,480 X_6 - 0,344 X_7 + 0,204 X_8,$$

де Y – задоволеність шлюбом; X_1 – любов; X_2 – скромність; X_3 – саморегуляція; X_4 – вміння цінувати красу та видатні досягнення; X_5 – гумор; X_6 – надія; X_7 – відкритість досвіду; X_8 – вдячність.

Величина коефіцієнта множинної кореляції між факторами «сильних» рис характеру жінки та її задоволеністю шлюбом (для восьмифакторної моделі) дорівнює 0,745, що свідчить про наявність у моделі високого рівня статистичної значущості.

Таким чином (табл. 7), тільки вісім із двадцяти чотирьох «сильних» рис характеру виявились імовірними предикторами, що обумовлюють високий рівень задоволеності жінки шлюбом, причому чотири з них чинять додатний вплив («любов», «саморегуляція», «надія», «вдячність»), інші чотири – від'ємний («скромність», «почуття прекрасного», «гумор», «відкритість досвіду»).

Таблиця 7

Характеристика кореляційно-регресійних зв'язків між факторами «сильних» рис характеру жінки та її задоволеністю шлюбом (для восьмифакторної моделі)

Показник	Коефіцієнт регресії	t-критерій Стюдента	P-значення
Любов	0,502	5,774	0,0001
Скромність	-0,365	-5,016	0,0001
Саморегуляція	0,402	5,546	0,0001
Почуття прекрасного	-0,272	-3,696	0,0001
Гумор	-0,301	-3,935	0,0001
Надія	0,480	4,308	0,0001
Відкритість досвіду	-0,344	-3,096	0,002
Вдячність	0,204	2,144	0,034

Це вказує із статистично надійною мірою імовірності, що жінка, задоволена шлюбом, сповнена любові та терпіння до свого чоловіка, дітей, друзів, може саморегулювати власну поведінку, бути вдячною за те що має і сподіватися на краще майбутнє. Також така жінка орієнтована бути в центрі уваги й отримувати похвалу від інших. Вона серйозно та відповідально ставиться до своїх обов'язків, майже не помічає проявів прекрасного у житті, не допускає легковажності та пустощів у своїй поведінці. Слабко виражена відкритість новому досвіду може бути пов'язана із традиційними основами слов'янської родини, де чоловік не очікує відкритості жінки. Таким чином, можна припустити, що така жінка заради збереження шлюбу готова відмовитися від самореалізації.

Для перевірки гіпотези щодо *імовірності впливу ознак психологічного благополуччя жінки на її задоволеність шлюбом* було застосовано лінійний множинний регресійний аналіз, в якому залежна змінна – задоволеність жінки шлюбом, а незалежні змінні (предиктори) – показники психологічного благополуччя жінки (інтегральний показник психологічного благополуччя, самовідношення, вміння підтримувати позитивні стосунки з оточенням, автономія, екологічна майстерність, наявність цілі в житті, особистісне зростання). Результати аналізу, здійсненого для 7 зазначених вище факторів (предикторів), надали змогу виокремити лише один фактор, що в розробленій моделі додатно корелює із задоволеністю шлюбом (табл. 8) і який увійшов у однофакторну кореляційно-регресійну модель

$$Y = -8,076 + 0,674 X_1,$$

де Y – задоволеність шлюбом; X_1 – самовідношення.

Величина коефіцієнта множинної кореляції між одним із факторів моделі психологічного благополуччя жінки та її задоволеністю шлюбом (для однофакторної моделі) дорівнює 0,674, що свідчить про наявність у моделі статистично значущої кореляції.

Таблиця 8

Характеристика кореляційно-регресійних зв'язків між одним із факторів моделі психологічного благополуччя жінки та її задоволеністю шлюбом (для однофакторної моделі)

Показник	Коефіцієнт регресії	t-критерій Стюдента	P-значення
Самовідношення	0,674	9,906	0,0001

Як бачимо (табл. 8), найбільше впливає на задоволеність жінки шлюбом її самовідношення. Така жінка позитивно ставиться до себе, знає про свої переваги та недоліки, приймає власне минуле як даність. Таким чином, високий рі-

вень самоприйняття жінки може сприяти кращим стосункам із чоловіком та іншими людьми.

Для перевірки гіпотези щодо *імовірності впливу ознак особистісної зрілості жінки на її задоволеність шлюбом* було теж застосовано лінійний множинний регресійний аналіз, в якому залежна змінна – задоволеність жінки шлюбом, а незалежні змінні (предиктори) – показники особистісної зрілості жінки (інтегральний показник особистісної зрілості, мотивація досягнення, ставлення до свого Я, почуття громадянського обов'язку, життєва установка, здатність до психологічної близькості з іншими людьми). Результати аналізу, здійсненого для 6 потенційних факторів (предикторів), надали змогу виокремити чотири фактори, що в розробленій моделі є статистично значущі (табл. 9), за якими і було побудовано чотирифакторну кореляційно-регресійну модель

$$Y = 30,406 + 0,250 X_1 - 0,584 X_2 + 0,689 X_3 - 0,336 X_4,$$

де Y – задоволеність шлюбом; X_1 – почуття громадянського обов'язку; X_2 – життєва установка; X_3 – інтегральний показник особистісної зрілості; X_4 – здатність до психологічної близькості з іншими людьми.

Величина коефіцієнта множинної кореляції між факторами особистісної зрілості жінки та її задоволеністю шлюбом (для трифакторної моделі) дорівнює 0,444, що свідчить про наявність у моделі статистично значущої кореляції.

Таблиця 9

Характеристика кореляційно-регресійних зв'язків між факторами особистісної зрілості жінки та її задоволеністю шлюбом (для трифакторної моделі)

Показник	Коефіцієнт регресії	t-критерій Стьюдента	P-значення
Почуття громадянського обов'язку	0,250	2,169	0,032
Життєва установка	-0,584	-4,343	0,000
Інтегральний показник особистісної зрілості	0,689	3,869	0,000
Здатність до психологічної близькості з іншими людьми	-0,336	-2,756	0,007

Як бачимо (табл. 9), високий рівень задоволеності жінки шлюбом імовірно обумовлений як інтегральним показником особистісної зрілості, так і окремими її складниками, наприклад почуттям громадянського обов'язку. У свою чергу така жінка може бути імпульсивною, із переважанням почуттів над інтелектом та неспроможною до духовної близькості з іншими людьми. Можливо, у деяких випадках вияв патріотизму, зацікавленості суспільно-політичним життям, почуття професійної відповідальності зумовлює прояви емоційності та надчутливості до подій, що відбуваються, та приглушує жіночу здатність до співпереживання.

Для перевірки гіпотези щодо *імовірності впливу на задоволеність жінки шлюбом її смисложиттєвих орієнтацій* було застосовано лінійний множинний регресійний аналіз, у якому залежна змінна – задоволеність жінки шлюбом, а незалежні змінні (предиктори) – показники осмисленості життя жінки (інтегральний показник осмисленості життя, цілі в житті, процес життя, результат життя, локус контролю – Я, локус контролю – життя). Результати аналізу, здійсненого для 6 потенційних факторів (предикторів), надали змогу виокремити два фактори, що в розробленій моделі є статистично значущі (табл. 10), за якими і було побудовано двофакторну кореляційно-регресійну модель

$$Y = -5,051 + 1,247 X_1 - 0,658 X_2,$$

де Y – задоволеність шлюбом; X_1 – інтегральний показник осмисленості життя; X_2 – цілі у житті.

Величина коефіцієнта множинної кореляції між факторами смисложиттєвих орієнтацій жінки та її задоволеністю шлюбом (для двофакторної моделі) дорівнює 0,716, що свідчить про наявність у моделі високого рівня статистичної значущості.

Таблиця 10

Характеристика кореляційно-регресійних зв'язків між факторами смисложиттєвих орієнтацій жінки та її задоволеністю шлюбом (для двофакторної моделі)

Показник	Коефіцієнт регресії	t-критерій Стюдента	P-значення
Інтегральний показник осмисленості життя	1,247	8,450	0,000
Цілі у житті	-0,658	-4,458	0,000

Таким чином (табл. 10), задоволеність жінки шлюбом найтісніше пов'язана з рівнем осмисленості жінкою свого життя та відсутністю чітких планів і цілей на майбутнє. Імовірно така жінка осмислено й зріло ставиться до подій, що відбуваються в її житті. Вона позитивно сприймає своє минуле і теперішнє, має насичене та емоційне життя, але не орієнтована на планування власного майбутнього й досягнення цілей. Це може свідчити про готовність жінки заради збереження шлюбу відмовитися від досягнення власних цілей, від особистої самореалізації, що можна вважати типовою поведінкою в патріархальній родині, у якій цілі чоловіка та його самореалізація пріоритетні.

Висновки. У статті на основі теоретико-методологічного аналізу провідних концепцій вітчизняних та зарубіжних дослідників відносно психологічних детермінант задоволеності жінки шлюбом виявлено діагностичний потенціал системи позитивних цінностей як вірогідних предикторів задоволеності шлюбом.

Зокрема, уперше продемонстровано імовірність зв'язку позитивних цінностей та відповідних властивостей особистості жінки з її задоволеністю шлюбом і визначено ієрархію ціннісних показників як імовірних чинників задоволеності шлюбом. Установлено, що гармонійна, цілісна, зріла особистість, яка має сформовану під впливом позитивних цінностей систему так званих «сильних» рис характеру, наявність яких зумовлює психологічне благополуччя людини та її психічне здоров'я, здатна підтримувати гармонійні стосунки з іншою людиною протилежної статі, регулювати власну поведінку, проявляти вдячність, почуття громадянського обов'язку.

Емпірично доведено із застосуванням множинного кореляційно-регресійного аналізу, що існує імовірність прогнозування задоволеності жінки шлюбом на основі рівня сформованості в неї в першу чергу таких загальнолюдських чеснот, як «гуманність» та «поміркованість» за помірного рівня прояву цінності «справедливість».

Найбільш сприятливо на подружні стосунки впливає високий рівень сформованості в жінки «сильних» рис характеру: «любов», «саморегуляція», «надія», «вдячність» за більш низьких рівнях прояву таких рис, як «скромність», «почуття прекрасного», «гумор» і «відкритість досвіду».

Серед аспектів психологічного благополуччя як комплексної характеристики оптимально функціонуючої людини найбільше впливає на задоволеність жінки шлюбом її *позитивне самовідношення та самоприйняття*.

Серед аспектів особистісної зрілості жінки найбільше впливає на її задоволеність шлюбом *почуття громадянського обов'язку* та рівень сформованості *особистісної зрілості в цілому*, а також помірність прояву власних життєвих установок, що, як можна прогнозувати, може заважати прояву гнучкості в стосунках із шлюбним партнером.

На задоволеність жінки шлюбом сприятливо впливає високий рівень осмисленості її життя за помірної орієнтації на реалізацію індивідуальних цілей.

Емпірично доведено, що в жінок із різними рівнями задоволеності шлюбом існують статистично значущі відмінності в показниках загальнолюдських цінностей та відповідних їм «сильних» рис характеру, показниках психологічного благополуччя, особистісної зрілості й сформованості смисложиттєвих орієнтацій, які необхідно враховувати практичному психологу з проблем оптимізації сімейних відносин. Зокрема, жінки, задоволені шлюбом, на відміну від жінок, незадоволених шлюбом: а) гуманніші, духовніші, мудріші та сміливіші; б) більше сповнені любові, надії, вдячності, духовності; більш енергійні (життєздатні), хоробрі, допитливі, креативні, відкриті досвіду, цілісні та чуйні в соціальних контактах; в) мають позитивне самоприйняття та сприятливі стосунки з іншими; вони адаптивні й незалежні, самостійні та цілеспрямовані, що сприятливо впливає як на їх особистісне зростання, так і на подружні стосунки; г) більше сповнені почуттям громадянського обов'язку; патріотичні й здатні пишатися власними чоловіками, які захищають державу від ворогів; д) осмисленіше ставляться до подій, що відбуваються, приймають своє минуле як даність, повноцінно живуть у теперішньому часі, будують плани на майбутнє й здатні керувати подіями власного життя.

Отримані дані можуть бути використані фахівцями соціальних служб, а також практичними психологами для надання психологічної підтримки та допомоги сім'ям, у яких члени подружжя незадоволені міжособистісними стосунками. Психологи можуть використовувати матеріал цього дослідження під час сімейного консультування, проведення просвітницької роботи, спрямованої на сприяння покращенню подружніх відносин і зміцнення внутрішньосімейної системи. Дослідження актуалізує соціальну проблему культурно-етнічного плану, пов'язану із наявними в українських сім'ях патріархальними тенденціями щодо рольових очікувань відносно місця жінки у шлюбній парі.

Бібліографічні посилання

- Bilous, E. V. (2011), "Interrelations between marital satisfaction and couples' factors of marriage compatibility" ["Vzaïmozv'язok zadovolnosti shliubom z faktoramy sumisnosti podruzzhzia"], *Visnyk Samarskoi humanitarnoi akademii. Seriya: Psykholohiia – Samara humanitarian academy bulletin, Series: Psychology*, No. 1, p. 95–103.
- Burovikhina, I. A., Leontiev, D. A., & Osin, E. N. (2007), "Character strengths as a resource of the teenager's person: experience of application the questionnaire "Profile of personal virtues" ["Syly kharakteru yak resursy osobystosti pidlitka: dosvid zastosuvannya opytuvalnyka "Profil osobystykh hinostei"], *Psykhologichna diahnostyka – Psychological diagnostics*, No. 1, p. 107–127.
- Egorova, O. V. (2009), "The phenomenon of marriage satisfaction: the main directions of researches" ["Fenomen zadovolnosti shliubom: osnovni napriamky doslidzhen"], (April 7, 2015), available at: http://www.ipras.ru/cntnt/rus/dop_dokume/mezhdunaro/nauchnye_m/razdel_3_a/egorova_ov.html.
- Khasanova, E. M. & Ismailova, N. I. (2012), "Research of young couples' marital satisfaction depending on personal properties" ["Doslidzhennia zadovolnosti shliubom molodoho podruzzhzia zalezho vid osobystisnykh vlastyvostei"], *Mizhnarodnyi zhurnal prykladnykh i fundamentalnykh doslidzhen – International Journal of Applied and Basic Research*, No. 1, p. 155.
- Kokorina, M. A., Barsukova, A. V. & Semenova, E. A. (2013), "To the problem of youth's satisfaction of family relationships" ["Do problemy zadovolnosti molodi simeinymy stosunkamy"], *Materialy Vserosiiskoi naukovopraktychnoi konferentsii studentiv ta aspirantiv "Shkola L. S. Vyhotskoho" – The materials of all-Russian scientific*

- practical conference of students and graduate students "School of L. S. Vygotsky"*, Kazan, November 21–23, 2013, p. 94–97.
- Pankratova, T. M. (2011), "The crisis of the modern family as a change of semantic paradigm generations" ["Kryza suchasnoi simi yak zmina smyslovoi paradyhmy pokolin"], *Aktualni problemy teoretychnoi ta prykladnoi psykholohii: tradytsii ta perspektyvy, materialy Vserosiiskoi naukovo-praktychnoi konferentsii – Actual problems of theoretical and applied psychology: traditions and perspectives, materials of all-Russian scientific conference*, Yaroslavl, May 19 – 21, 2011, The Russian Foundation for Basic Research, p. 215–218.
- Pankratova, T. M. & Petrosyan, I. O. (2012), "Psychological well-being of the family in terms of social changes" ["Psykhologichne blahopoluchchia simi v umovakh sotsialnykh zmin"], *Materialy Vserosiiskoi molodizhnoi naukovoï psykholohichnoi konferentsii "Bahato holosiv – odyń svit" – Materials of all-Russian youth scientific psychological conference "Many voices – one world"*, Yaroslavl, p. 38–41.
- Peterson, C. & Seligman, M. (2004), *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. – NY: Oxford University Press.
- Romanova, E. S. (2014), "Factors influencing the marital satisfaction" ["Faktory, shcho vplyvaiut na zadovolenist shliubom"]. (April 7, 2015), available at: <http://psychology.snauka.ru/2014/06/3293>.
- Rosen-Grandon, J. R., Myers, J. E. & Hattie, J. A. (2004), "The Relationship Between Marital Characteristics, Marital Interaction Processes, and Marital Satisfaction", *Journal of Counseling & Development*, Vol. 82 No. 1, p. 58–68.
- Safonov, A. N. & Lomakina, I. S. (2005), "Value orientations of young families" ["Tsinnisni oriientatsii molodykh simei"], *Visnyk Pivdenno-Uralskoho derzhavnoho universytetu. Seriya : Osvita, okhorona zdorovia, fizychna kultura – South Ural State University bulletin, Seriya: Education, Health, Physical culture*, No. 4, p. 56.
- Stoliarskaia, E. V. & Zhuk, O. H. (2010), "Interrelations between marital satisfaction and the couples' level of self-actualization on the different stages of family life" ["Vzaiemozviazok zadovolenosti shliubom ta rivnia samoaktualizatsii osobystosti podruzzhia na riznykh etapakh zhyttievoho tsyklu simi"], *Psykhologichnyi zhurnal – Psychological Journal*, No. 1, p. 41–46.
- Tkachenko, V. E. (2009), "Well-being of the marital relationship and its psychological determinants: theoretical analysis" ["Blahopoluchchia podruznykh stosunkiv ta yoho psykholohichni determinanty: teoretychnyi analiz"], *Visnyk Chernihivskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya : Psykhologichni nauky: zbirnyk naukovykh robit – Chernihiv State Pedagogical University bulletin, Series: Psychological science: scientific research works*, No. 74, p. 156–159.
- Ustiuzhaninova, E. N. & Pleshakova, O. V. (2011), "Research of a subjective locus of control of spouses in interrelation with psychological characteristics of marriage" ["Doslidzhennia subiektyvnoho lokusu kontroliu podruzzhia u vzaiemozviazku z psykholohichnymykharakterystykamyshliubu"], *VidomostiPDPUI m. V. H. Bielinskoho – Proceedings of V. G. Belinsky PGPU*, No. 24, p. 84–93.
- Voronovich, D. V. (2010), "Changing marriage satisfaction and dominant areas of marital conflict in the process of development of the family" ["Zmina zadovolenosti shliubom nf dominuiuchykh sfer podruznykh konfliktiv u protsesi rozvytku simi"], *Visnyk BDU. Seriya 3 – BDU bulletin. Series: 3*, No. 3, p. 52–55.
- Yerokhina, N. M. (2005), "Characterological compatibility and marital satisfaction in young families" ["Kharakterolohichna sumisnist i zadovolenist shliubom v molodykh simiakh"], *Simeina psykholohiia ta simeina terapiia – Family psychology and family therapy*, No. 4, p. 3–9.

Надійшла до редколегії 09.04.2015